

דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר – Is the blood gathered or attached

OVERVIEW

The גמרא explains that the query if מותר לבעול בתחלה בשבת is valid whether we maintain that the דם בתולים is מיפקד פקיד (that it is merely encased in the body) or חבורי מיחבר (it is attached and part of the body). The גמרא continues that if we maintain דם חבורי מיחבר, there is reason that it should be אסור since he is making a wound (חבורה) when the דם is released through his ביאה. There is a dispute between רש"י (in מסכת שבת) and תוספות (here) as to what is the איסור of making a חבורה (it is not listed as one of the מלאכות).

טעמא דחבורה לא כפירש רש"י דפירש בפרק שמונה שרצים¹ (שבת קז,ב) -

The reason that making a חבורה is prohibited is not like רש"י explained it elsewhere, for רש"י explained in פרק שמונה שרצים -

דחייב משום צובע גבי ח' שרצים² -

That רש"י of dyeing, אב מלאכה of the מלאכה because one is liable for causing a wound stated this regarding the eight שרצים -

דתנא התם³ נצרר הדם אף על פי שלא יצא⁴ -

For the ברייתא stated there, he is liable for making a wound if the blood clotted, even if it did not exit the body. This concludes פרש"י.

פרש"י disagrees with תוספות:

וקשה לרבינו יצחק דבאלו טריפות (חולין מו,ב) בשמעתא דריאה -

And the ר"י has a difficulty with פרש"י, for in the פרק אלו טריפות of סוגיא in the 'lungs' -

תניא ושאר⁵ שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם -

The ברייתא teaches, 'and regarding other שקצים ורמשים he is not liable for making a חבורה unless the blood exits from their bodies (outside their flesh)'. This concludes the citation. תוספות continues with his question. According to רש"י the איסור of חבורה is because of צובע -

והשתא התם מאי צובע איכא הא לית להו עור -

¹ See רש"י there והחובל ד"ה: צובע משום צובע: ד"ה והחובל רש"י.

² שרצים (as well as רמשים) are crawling vermin.

³ קז,ב.

⁴ He is dyeing the skin (from underneath) where the blood clotted.

⁵ This refers to the other שרצים except for the שמונה שרצים which the תורה enumerates, where there is a חיוב for חבורה even if the דם did not leave the body. See footnote # 1 & 3.

But now by the שאר שקצים ורמשים, what צובע can there be, since they have no skin⁶ (that can be dyed) -

והכא נמי מאי צביעה איכא בהך חבורה⁷ -

And here too (by ביאה בשבת) what צביעה is there by this type of חבורה?!

וכן גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה⁸ -

And similarly by the חבורה of מילה the concept of צביעה is not applicable!

פרש"י on asks additionally תוספות

ועוד דעל כרחק לשמואל איכא טעמא אחרינא -

And furthermore, perforce according to שמואל there is another reason why חבורה is אסור and not because of צובע -

דבפרק כלל גדול (שבת עה,א ושם) קאמר דשוחט לא מחייב משום צובע אלא משום נטילת נשמה -

For in גדול כלל גדול, פרק כלל גדול, שמואל said that for slaughtering an animal, one is not liable because of צובע, but rather because he removes the soul of the animal -

אלמא⁹ טעמא דחבורה הוי משום נטילת נשמה כדקאמר שמואל התם -

It is evident that the reason חבורה is forbidden is because of נטילת נשמה as שמואל said there –

תוספות clarifies:

ורב דאמר התם משום צובע אף משום צובע קאמר¹⁰ -

And (even) רב who said there that שוחט is חייב because of צובע, he meant that he is also חייב because of צובע, but he is certainly חייב because of נטילת נשמה.

¹¹נטילת נשמה (because of חייב is חבורה) clarifies what is meant by תוספות

⁶ The skins of שרצים ורמשים (except for the שרצים) are very thin and cannot be utilized and are not considered skin that can be dyed. In addition since they have no skin the blood falls away and does not dye anything. The redness of the body because of the blood, is merely a superficial stain, but it cannot be considered dyeing.

⁷ No one dyes the skin of a person. See תוה"ר who adds, even if we will assume that there is an act of dyeing (the sheets) in order to show that she was a בתולה, there should be no difference whether חבורי מיחבר or חבורי פקיד, he should always be liable for dyeing!

⁸ The גמרא states in שבת קלב, (mentioned later in this תוספות) that we are [required to be] מחלל שבת (for דם) מילה by מחלל שבת (מטעם צביעה חבורה is צובע). However if חבורה is צובע, it should be מותר מה"ת since there is no concept at all of dyeing the child.

⁹ [The רש"י amends this to read אלא.] Since by שוחט there is no צובע according to שמואל, it follows that by חבורה there is also no צובע. The reason he is חייב by חבורה is because of נטילת נשמה as it is by שוחט.

¹⁰ The גמרא there asks on רב: רב (can it be that he is only משום צובע אין משום נטילת נשמה לא; רב) חייב משום צובע and not because of נטילת נשמה, and answers; אימא אף משום צובע. However, it is only by שוחט that he is חייב משום צובע (according to רב), as the גמרא explains there that he wants the area of the שחיטה to be dyed red with blood so people will see that it is fresh and they will buy it. However by חבורה such a reason does not exist and therefore the חייב of חבורה can be only for נטילת נשמה, but not for צובע.

¹¹ Seemingly we cannot compare חבורה (and call it נטילת נשמה) to שחיטה (which is an actual נטילת נשמה).

ונטילת נשמה אין לפרש דטעמא משום הכחשה שמחלישו ונוטל קצת נשמתו -

And we cannot explain the reason that making a חבורה is because of weakening, that the one making the חבורה is weakening the victim and taking away part of his נשמה -

דהכא אין צריך לחלישות האשה¹² -

For here by ביאה, the husband does not require a weakening of the woman, so why would he be חייב for נשמה!

החלשה however rejects this proof that נטילת נשמה cannot be on account of

ומיהו איסורא דקאמר הכא איכא למימר דהויא דרבנן -

But however here when it mentions the prohibition to be בשבת, we can say it is a rabbinic prohibition and therefore one would be prohibited even if the איסור of חבורה is on account of החלשה and it is a משאצל"ג, but nevertheless it is אסור מדרבנן.

החלשה offers an alternate proof that נטילת נשמה is not connected with

אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בהוצאת דם -

However regarding מילה it seems that there is a תורה prohibition for bloodletting -

דאמרינן בפרק רבי אליעזר (שם קל"ג,ב) האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה -

For מציצה, it is a danger for the child and we remove this מוהל from his post'. The גמרא asked -

פשיטא מדקא מחללין שבת עליה¹³ -

It is obvious that it is a סכנה, since we desecrate the שבת to perform מציצה, what is ר"פ teaching us?! The גמרא answered -

מהו דתימא דם מיפקד פקיד¹⁴ קא משמע לן דחבורי מיחבר -

We would have thought that the blood is merely encased (so there is no איסור of חבורה), therefore ר"פ teaches us that the blood is attached and you are making a חבורה and it is permitted on שבת only because of נפש¹⁵. This concludes the citation from the גמרא. continues with his proof -

¹² See later in this תוספות (footnote # 17) that if he does not require the [האשה] it would be considered a מלאכה (נטילת נשמה is the criterion for חבורה) and one is not חייב for a משאצל"ג.

¹³ The משנה there on א,קל"ז states that we make מציצה on שבת even though (as the גמרא assumes now) we are violating the שבת by removing blood, so obviously the only reason we do it is because otherwise it is a סכנה; why is it necessary for ר"פ to teach us that if the מוהל did not make מציצה we remove him; he is placing children in danger!

¹⁴ Therefore we can do מציצה on שבת, since there is no איסור of חבורה, but not because of נפשות. [This הו"א that דם מיפקד פקיד was only concerning the מציצה, but not the מילה. Otherwise (if the הו"א was concerning מילה as well), why is it necessary for the תורה to teach us that מילה is שבת דוחה, since דם מיפקד פקיד there is no איסור!]

¹⁵ Otherwise it would be אסור מדאורייתא. We cannot say that it would be אסור only מדרבנן (and the איסור דרבנן is removed on account of נפש), because the expression מחללין שבת עליה indicates an איסור דאורייתא (see שלמה).

ואי הוה משום החלשה ליכא חילול שבת דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה -

And if the prohibition of נטילת נשמה is because of weakening, there still would be no מלאכה שאין צריכה לגופה¹⁶ (דם חיבורי מיהבר) since it is a¹⁶ חילול שבת דאין צורך להחליש התינוק¹⁷ -

For there is no need to weaken the child.

will now explain why חבורה or bloodletting is forbidden:

ונראה לרבינו תם לפרש דהוצאת דם חשיבה נטילת נשמה¹⁸ -

נטילת נשמה is considered כי הדם הוא הנפש¹⁹ וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה²⁰ -

Because the blood is the soul, and when he removes part of the blood he removes part of the נשמה.

asks:

וקשה לרבינו יצחק דאמרין בפרק כלל גדול (שם עה,א ושם) גבי הצד חלזון והפוצעו -

פרק גמרא asks in פ"ר of דם, הוצאת דם פ"ר ר"ת has a difficulty with the ר"י And the חלזון and regarding the ברייתא which states one who captures the חלזון and squeezes it (to remove the blood/dye) he is only חייב one חטאת for צידה (capturing). The גמרא there asks -

ולחייב נמי משום נטילת נשמה -

And he should be liable also for נטילת נשמה (he is killing the חלזון) -

ומשני מתעסק²¹ הוא אצל נטילת נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה²² כולי -

And the גמרא answers, regarding נטילת נשמה he is a מתעסק, for the longer the חלזון is alive, the happier the person is, etc. This concludes the citation of the גמרא there.

Alternately if it were only an איסור מדרבנן, how do we know it is permitted on account of נפש פקוח, perhaps מציצה is permitted because it lessens the pain of the child, and that is sufficient to push aside the איסור דרבנן (see שמואל).

¹⁶ See 'Thinking it over'.

¹⁷ A מלאכה means one is doing the act of the מלאכה, but does not intend at all to do the purpose of the מלאכה. For instance, it is forbidden to dig, for it is a תולדה of plowing. However if one digs because he needs some earth, this is considered a מלאכה (he is digging/plowing) however he has no need for ploughing the ground. Similarly, here if the מלאכה of חבורה would be החלשה, he would be doing the מלאכה (drawing blood) but he is not at all interested in weakening the child (on the contrary he does not want the child to be weakened). It is a משאצל"ג.

¹⁸ The intent of the מלאכה is the act of removing life (not weakening the person). Presumably if דם (בתולים) is מפקד, there is no נטילת נשמה; only if חיבורי מיהבר, is it part of the life force, רצ"ע, פקיד.

¹⁹ See דברים (ראה) יב,כג.

²⁰ Therefore it is not a משאצל"ג (because he wants to remove the דם) and by בעילה (if [as the גמרא states] לדם). הוצאת הדם, הוא צריך.

²¹ מתעסק means he is preoccupied with something else and is not interested in doing the מלאכה at all. See 'תוס' there who writes: ומתעסק דהכא היינו דבר שאין מתכוין כיון דאין מתכוין כלל למלאכה מותר.

²² The דם taken from the live חלזון is of a better quality (for extracting the תכלת dye) than of a dead חלזון. See רש"י שם. החי טוב מדם המת וכיון דכל עצמו מתכוין וטורה לשומרו שלא ימות בידו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק. ד"ה טפי there who writes:

תוספות continues -

ולפי זה אפילו הוא חי גמור הרי יש כאן נטילת נשמה²³ -

But according to this which the ר"ת said that הוצאת מקצת דם is like הוצאת מקצת נשמה, **so even if** the חלזון **is completely alive there is still נטילת נשמה here!** Why is he פטור?!

תוספות answers:

ואומר רבינו תם כי דם חלזון שצובעין בו הוא מיפקד פקיד -

And the ר"ת answers that the חלזון blood which is used for dyeing is encased in a sac -

ועל אותו אינו חייב משום נטילת נשמה²⁴ ועל שאר הדם שמחובר חשיב ליה מתעסק:

And on that blood/dye he is not liable for נטילת נשמה, and regarding the rest of the blood which is attached (which is the נפש of the חלזון) and is also being removed, **he is considered a מתעסק**, because he has no interest at all in that blood (in fact he does not want to remove it).

SUMMARY

The חיוב for making a חבורה on שבת is because he is taking away a part of the נשמה.

THINKING IT OVER

החלשה proves from מציצה by מילה that the איסור חבורה is not because of החלשה (for otherwise it would be a משאצל"ג).²⁵ Why did not תוספות prove that the איסור חבורה is not because of החלשה, since we need a פסוק to permit a בשבת מילה, and if making a חבורה is אסור on account of החלשה, it will not apply by מילה for it is a משאצל"ג which is not אסור מדאורייתא?²⁶

²³ He certainly wants to remove the דם חלזון to make the תכלת.

²⁴ That blood/dye is not the blood which sustains the חלזון [it is a dye which he uses to protect himself by squirting it on his pursuers to blind them (like the ink of an octopus)].

²⁵ See footnote # 16.

²⁶ See פנ"י and שיטמ"ק.